

Otázka: Společnost a stát v dějinách myšlení

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Marťoula

1. Teorie společnosti a státu v antické/středověké/ renesanční a moderní politické filosofii

2. Vývoj sociologie a politologie jako vědy

1) Antickáteorie společnosti

Politická filosofie - disciplína, která zkoumá povahu a cíle politické činnosti z filosofických hledisek.

Zaměřuje se na: společenská uspořádání, formy vlády, obecné pojmy (spravedlnost, svoboda, moc..)

Antičtí sofisté (Sokrates)

- ® 5. století př. n. l.
- ® Pozornost obracejí od problému světa ke společenským a politickým otázkám
- ® Témata, kterými se zabývají: povaha zákonů, vedení obce..
- ® Zakladatelé politické filosofie

Antičtí klasikové (Platon, Aristoteles)

- ® 4. století př. n. l
- ® Otázky: jak spravedlivě uspořádat společnost?

Platon

- ® Dílo: Ústava - společnost jako jeden velký jedinec
- ® Duše je složena ze tří částí = společnost je celek složen ze tří částí

= rozumová část -vládci - filosofové, ctností je moudrost -nejdokonaleji poznají co je dobré pro obec

= Vůle - strážci - statečnost - jsou určeni k ochraně a k boji

= Žádostivost - třída výrobců - úměrnost - zajišťuje materiální potřeby obce

- ® Pokud jsou všechny tři složky naplněny à společné dobro + náplň nejvyšší ctnosti -
SPRAVEDLNOST

- ® Cíl: spravedlnost

Aristoteles

- ® Cíl: dosažení co největšího dobra pro co největší počet členů obce (= demokracie)
- ® Poznání: Nelze stanovit jediný správný model správy obce, je třeba zohlednit tradice a přírodní podmínky

Helénismus

- ® 4 - 1. století př. n. l

Polybios z Megapole

- ® Cyklická teorie vývoje

= dějiny jsou koloběhem ústav

- ® 1. prvotní chaos - vládní nejistota a právo silnějšího → 2. monarchie lidé si zvolí nejmoudřejšího - rodové nástupnictví přechází v tyranii → několik mocných svrhává z trůnu vládnoucí generaci - * 3. Aristokracie → 4. Oligarchie - vláda nejbohatších → demokracie

= neustále dochází k rozkvětu a následně k úpadku (cyklické opakování)

2) Středověká teorie společnosti

Scholastika - vrcholná fáze středověké filosofie a teologie. Snaha racionalizovat pravdy křesťanské věrouky. Metoda středověkého bádání + vyučování na středověkých školách.

- ® Státní zřízení: křesťanská feudální monarchie

= koncepce trojího lidu – společnost rozdělena na 3 stavy

® 1. Duchovenstvo (kněží, mnichové)

= zajišťuje náboženskou spásu všech stavů

® 2. Panský stav (vyšší a nižší šlechta)

= zajišťuje výkon světské moci a spravedlnosti, dbá na ochranu před vnějším i vnitřním nepřítelem

® 3. Poddaní (zbylé části společnost – řemeslníci, obchodníci..)

® = jejich povinností je zajišťovat materiální potřeby všech

Augustinus Aurelius

® Dílo: O boží obci

= dějiny = zápas dvou neviditelných obcí (obec božská/obec pozemská – zlá)

= Lidé se do obcí rozřazují dle lásky k bohu (dobro)/ lásky k sobě samému (zlo)

= Souboj mezi dvěma obcemi à osvobození lidský duší u Posledního soudu

® Predestinace – někteří jedinci jsou od Boha z milosti předurčení k spasení .

® Lineární vývoj lidstva = směřuje k Poslednímu soudu

® = směřuje k nezvratným naplněním a konečným cílům

Tomáš Akvinský

® Lidé jsou tvorové společenští (Aristoteles – zoónpoliticon – tvor společenský) + potřebují

vedení

= Král má být obrazem boží vlády nad světem

® = nejvyšší církevní představitelé mohou zvolit krále

3) Renesanční a novověká politická filosofie

Renesance

® 14-16. Století

® Snaha o nové spojení antiky a křesťanství + nový důraz na člověka a jednotlivce

Utopistické teorie

® Utopistický socialismus - vznik na základě úpadku a transformace feudálního systému, nárůst chudoby, zločinnosti a jiných negativních důsledků

® Utopisté chtěli svých sociálních experimentů dosáhnout poklidnou cestou. S revolucí ještě nepočítali.

Thomas More

® Dílo: Utopie

® = dílo se odehrává ve vysněné, ideální (neexistující) společnosti.

® = dílo dalo název samotnému termínu - utopie.

Tommaso Campanella

® Významný představitel utopického socialismu

® Dílo: Sluneční stát

= ideální církevně politický stát

Jan Ámos Komenský

® Komenského premisa – celková náprava musí vycházet z nápravy jednotlivce, tedy jeho lepším a komplexním vzděláním a výchovou.

Niccoló Machiavelli

® Dílo: Vladař

® = rady, kterými by se měl ideální vládce řídit

® = činnost vládce podřízena obecnému blahu státu

® = vládce = silný, obratný a energický politik

® = pro dosažení cíle má využít chytrosti, lstivosti, činnosti na úkor vl. Šťěstí

® = ctnost vladaře: schopnost a síla k jednání

Erasmus Rotterdamský

® Humanismus (představitel)

- ® nový pohled na lidskou přirozenost + křesťanství
- ® = ideál člověka = neustále mravní sezdokonalování + křesťanská zbožnost doplněná antickou vzdělaností
- ® Díla:
- ® O výchově křesťanského vladaře - vládce = ctnostný služebník vlastního lidu
- ® Chvála bláznovství - kritika mravů doby a chování mnichů

Novověk

- ® 17 a 18. Století

Hugo Grotius

- ® Teoretik přirozeného práva
- ® Člověk = spolupracující bytost

= člověk je od přírody společenský tvor - spolupráce s ostatními mu přináší užitek

Thomas Hobbes

- ® Lidé následují své pudy a žádosti

= sobectví, zášť a závist → válka všech proti všem → nouze a osamělost

- ® → * Teorie společenské smlouvy - vznikla kvůli vlastnímu přežití
- ® = vysvětluje fungování společnosti na základě dobrovolné dohody svobodných jedinců

® Ideální státní zřízení: Absolutní monarchie - vynucení poslušnosti, ochrana člověka před jeho vl. přirozeností à mír a pořádek v zemi

John Locke

® Stát má chránit práva (život, svoboda, majetek) člověka

® Tolerance (především náboženská)

® 1. Zájmy veřejné - ochrana života, svobody i obecného blaha občanů

= tyto zájmy je třeba chránit a prosazovat veřejným způsobem - kompetence vlády

® 2. Zájmy soukromé - spása vlastní duše

= v kompetenci každého jedince = nezasahování státu

Jean Jacques Rousseau

® Původní lidská přirozenost je dobrá a nezkažená

® Mravnost upadá ve chvíli, kdy si lidé začnou činit nároky na zemi, která původně patřila všem

® Vlastnictví - panství - stát à útlak a zkáza lidské přirozenosti

® Společenská smlouva = obecná vůle - zdroj zákonné vlády

Charles Louis de Montesquieu

® = zastánce svobod a politických práv jedince

® = 3 základní formy vlády

- ® 1. Republikánská forma vlády se zakládá na národní suverenitě.
- ® 2. Monarchie nesmí být ustanovena absolutisticky, nýbrž kromě vládce musí připouštět ještě jiné instituce.
- ® 3. Despotická forma vlády, která spočívá výhradně na násilí a na pohrdání veškerými zákony a institucemi = musí být odmítnuta

4) Moderní politická filosofie

- ® 19. století
- ® Modernizace a průmyslová revoluce à řada změn
- ® = zánik tradičních společenských vazeb (komunita vesnice - velká rodina)

Auguste Comte

- ® Společnost, kterou lze popsat a nalyžovat: Společnost řízená vědeckou elitou odpovědnou za pokrok

John Stuart Mill

- ® Teorie politického liberalismu
- = důraz kladen na nedotknutelnost svobody a majetku jednotlivce
- = ochrana - hlavní funkce státu
- ® Forma státu: zastupitelská demokracie
- ® Politický a ekonomický liberalismus
- = lid - rovnější hlasovací právo + kontrolní moc

Adam Smith

= otec ekonomického a politického liberalismu

= svobodné podnikání, volná konkurence, státem co nejméně regulovaný trh

Claude Henri de Rouvroy de Saint - Simon

Charles Francois Marie Fourier

Robert Owen

Karl Marx (přidal se později)

- ® Nové podmínky - nové problémy (chudoba dělnictva)
- ® Revoluce - volnost, rovnost a bratrství
- ® Socialističtí autoři (výše uvedeni) - právo na práci + životní minimum + majetková rovnost

Demokracie a totalitní režimy

- ® 20. století
- ® Světové války - střet demokracie/totalitní režimy

Totalitní režimy (Nacismus a komunismus)

= cíl: absolutní kontrola, všech oblastí individuálního i společenského života

= Ideologie, která totalitní společnost ovládá, zdůrazňuje povinnost občana podřídit se zájmu celku a státnímu zájmu

= občané jsou vůči státu v podřadném postavení a pravidelně bývají rozdělováni do různých skupin s odlišným přidělem práv (podle etnického, třídního původu..)

Demokracie

= moc většině

= Svobodné volby

= pluralismus - více stran udávajících se o naši přízeň

= Dělbá politické moci (zákonodárná, výkonná soudní)

= Respektování lidských práv

Politologie jako věda

® 19. a 20. století

® Politologie = společenská věda zabývající se studiem politiky a politických problémů (využívá poznatků sociologie, psychologie)

Sociologie jako věda

® Začátek 19. století

® je společenská věda zkoumající sociální život jednotlivců, skupin a společností.

® Auguste Comte